Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto

13.11.2019

Maahanmuuttojohtaja
Tiina Snellman

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto

Työ- ja elinkeinojaosto perjantai 15.11.2019 klo 08:30 / HE 29/2019 vp / Asiantuntijapyyntö

Teema: Pl 32 - Kotouttaminen vuoden 2020 talousarvioehdotuksessa ja kotoutumisen kehittämishaasteet
Erityisesti;
- Maahanmuuttajien työllistymisen tilanne ja kehitysnäkymät
- Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllisyyden edistämisen toimenpiteet ja resurssit

Sisäministeriön asiantuntijalausunnossa keskitytään sisäministeriön hallinnonalan toimenpiteisiin, joilla on vaikutusta maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseen.

Turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten käytännön toiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta kuuluvat Maahanmuuttovirastolle. Virasto ohjaa vastaanottokeskuksia kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) mukaisesti vastaanottopalveluiden järjestämisestä ja palveluiden kestosta. Maahanmuuttovirasto vastaa vastaanottokeskusten perustamisesta, lakkauttamisesta ja toimipaikoista.

Vastaanottokeskus järjestää turvapaikanhakijalle em. lakiin perustuvat palvelut. Palveluihin kuuluvat muun muassa majoitus, vastaanottoraha ja sosiaali- ja terveyspalvelut sekä työ- ja opintotoiminta. Vastaanottopalvelut voivat vastaanottolain 14 §:n 2 momentin mukaan jatkua kohtuullisen ajan vielä senkin jälkeen, kun asiakkaalle on myönnetty oleskelulupa. Oleskeluluvan saaneen asiakkaan majoituspalvelut jatkuvat vastaanottokeskuksessa siihen saakka, kunnes hän muuttaa tosiasiallisesti kuntaan ja omaan asuntoon.

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) mukaan ELY -keskuksen tehtävänä on osoittaa kansainvälistä suojelua saanut henkilö siihen alueensa kuntaan, jonka kanssa keskus on tehnyt sopimuksen pakolaisen vastaanotosta. Mikäli sopimuspaikkoja ei kuitenkaan ole riittävästi, vastaanottokeskus voi Maahanmuuttoviraston ohjeen mukaan avustaa asiakasta löytämään kohtuuhintaisen vuokra-asunnon siltä ELY-keskuksen alueelta, jossa ao. vastaanottokeskus toimii. Asiakas voi myös muuttaa itsenäisesti haluamaansa kuntaan joko turvapaikkaprosessin aikana tai oleskeluluvan saamisen jälkeen. Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntaan ohjaamisen lisäksi Maahanmuuttovirasto on vastannut kiintiöpakolaisten maahantulon järjestelyihin liittyen ELY-keskuksen järjestämälle kuntapaikalle sijoittamisesta.

Kuntapaikkojen saatavuus on ollut jo vuosia hyvin ongelmallista. Lakisääteinen kuntapaikkajärjestelmä ei toimi riittävän tehokkaasti oleskeluluvan saaneiden kuntiin siirtymisen turvaamiseksi. Itsenäisesti toteutuva tai vastaanottokeskuksen tukema muutto on ollut jo vuosia huomattavasti ELY-keskuksen sopimusperusteista kuntaan ohjaamista suurempaa. Vuonna 2019 ELY-keskukset ovat osoittaneet kuntapaikoille

ainoastaan 13 % oleskeluluvan saaneista turvapaikanhakijoista. Itsenäisesti kuntiin muutti jo 50 % luvan saaneista ja vastaanottokeskusten avustamana n. 20 %. Luvan saaneiden kuntaan muuttoa on tuettu osana vastaanottopalvelua, jotta polku vastaanottokeskuksesta kuntaan ja kotoutumista nopeuttaviin palveluihin olisi sujuva.

Sisäministeriön mielestä lakisääteisen kuntapaikkajärjestelmän toimivuutta tulee huomattavasti parantaa. Työ- ja elinkeinoministeriön on ohjauksellaan varmistettava, että kuntaan siirtyminen lakisääteisen kuntapaikkajärjestelmän ja ELY-keskusten kautta myös käytännössä toteutuu. Kuntapaikkojen vuotuinen määrä tulee asettaa oleskeluluvan saaneiden määrää vastaavalle tasolle. Vuoden 2020 talousarvioesityksen valmistelussa on käytetty olettamaa, että oleskeluluvan saisi ensi vuonna 3 600 henkilöä. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan kuntapaikkatavoite on kuitenkin asetettu em. tasoa alhaisemmaksi (3 000).

Huomiota tulee kiinnittää vastaanottojärjestelmälle ja yhteiskunnalle kertyviin kustannuksiin, kun oleskeluluvan saaneen turvapaikanhakijan vastaanottojärjestelmässä oleskeluaika pitkittyy. Vastaanottojärjestelmässä on tällä hetkellä noin 8 600 turvapaikkaprosessissa olevaa, joista pääosa on kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita henkilöitä. Myönteisen päätöksen saaneiden henkilöiden määrä vastaanottokeskuksissa on n. 500. Kuntaan siirtymisen tavoiteaika kaksi kuukautta oleskeluluvan tiedoksiannosta ei ole toteutunut, vaan on keskimäärin n. kolme kuukautta (aikuisyksiköt). Vuoden 2020 talousarvioehdotuksessa turvapaikanhakijoiden vastaanoton keskimääräiset kokonaiskustannukset on arvioitu olevan keskimäärin 52 e /hlö/vrk (ml. alv).

Kiintiöpakolaisten vastaanotto kunnissa on toimivaa ja kuntapaikat ovat järjestyneet hyvin. Hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti vuotuisen kiintiön määrää nostettiin vuoden 2020 talousarviossa 100:lla eli 850:een. Toimiva kuntapaikkajärjestelmä nopeuttaa myös haavoittuvimpien ryhmien vastaanottoa ja kotouttamista.

Hallitus on käynnistänyt kunnianhimoisen työperäisen maahanmuuton kokonaisuudistuksen, joka tähtää merkittävään työllisyyden kasvuun. Työ- ja elinkeinoministeriön sekä sisäministeriön yhteistyönä on käynnistynyt virkamiesvalmistelu, jossa tarkastellaan hallitusohjelman kirjauksen mukaista, työperäisen maahanmuuton hallinnon siirtoa työ- ja elinkeinoministeriöön käsittelyn tehostamiseksi. Valmistelussa on selvitetty prosessien kehittämisen edellyttämiä vaikutuksia lainsäädäntöön, politiikan valmisteluun, ohjausjärjestelmään ja hallintoon.

Työperäisen maahanmuuton hallinnon siirto edellyttää vielä ratkaisuja erityisesti siitä, mitä tehtäviä ja resursseja tämä käytännössä koskisi. Hallinnon siirron tulisi myös tehostaa lupakäsittelyä. Valmistelun tämän hetkisen tilanteen perusteella ei sisäministeriön mielestä ole nähtävissä, että hallinnon siirto itsessään tulisi tehostamaan käsittelyprosessia. Lupaprosesseja on jo vuodesta 2018 alkaen selvitetty työ- ja elinkeinoministeriön, sisäministeriön ja ulkoministeriön yhteistyönä. Tässä selvitystyössä on tunnistettu keskeisiä pullonkauloja ja toimenpiteitä, jotta prosessia viivästyttäviä tekijöitä voitaisiin poistaa ja prosessia nopeuttaa.

Liitteet -

Jakelu sara.kuitunen@eduskunta.fi

Tiedoksi oikeus@intermin.fi

Lausunto

13.11.2019

Sisäministeri Ohisalo
Valtiosihteeri Parviainen
Kansliapäällikkö Salmi
Erityisavustajat Laaksonen ja Pyykkönen
Erityisasiantuntija Laisi
Johdon sihteeri Söderman
Johdon sihteeri Landström